

Čestný doktorát pre JÁNA VALACHA

Vedecká rada Univerzity Mateja Bela (UMB) v Banskej Bystrici 28. apríla schválila návrh na udelenie čestného titulu doctor honoris causa evanjelikovi – profesorovi Jánovi Valachovi. Slávnostná promócia sa konala 4. mája v Bruseli, keďže profesor Valach žije v Belgicku. V rámci podujatia Univerzita mestu – mesto univerzite sa uskutočnila 14. júna v historickej radnici v B. Bystrici aj slávnosť na počesť Jána Valacha. O čestnom titule aj o samotnom podujatí sme hovorili s jeho garantkou Slavomírou Očenášovou-Štrbovou.

■ Ako to vlastne celé vzniklo?

Profesor Valach patrí k jedinečným umeleckým osobnostiam a výrazne ovplyvnil uvedenie si slovenskej hudobnej kultúry vo svete. Iniciátorkou návrhu udeliť čestný doktorát tomuto významnému dirigentovi, hudobnému skladateľovi, pedagógovi a organovému virtuóзовi medzinárodného významu bola Katedra hudobnej kultúry Pedagogickej fakulty UMB.

■ Takejto cti sa nedostane každému... Aké mala UMB dôvody, aby udelila čestný doktorát?

Spojenie laureáta s UMB sa odvíja na rozličných úrovniach, keď umelecká výnimočnosť Jána Valacha bola výskumnou témou projektu i objektom prednášajúcich vysokoškolských učiteľov. Rozvinuté sú aj profesijné a osobné vzťahy s pedagógmi. UMB zaznamenáva mimoriadne zásluhy šéfdirigenta a umeleckého šéfa Jána Valacha pôsobiaceho v Opere Divadla Jozefa Gregora-Tajovského, ako aj zakladateľa krajskej pobočky Zväzu slovenských skladateľov v B. Bystrici, niekoľkonásobné úspechy ako organového virtuóza aj v meste pod Urpínom. Univerzita registruje myšlienkové poslanstvo filozofa a mysliteľa Jána Valacha. Výnimočné je aj jeho dlhoročné bdenie nad školskou hudobnou mládežou rozširujúcou si vedomostný obzor v súťaži, ktorú z jeho iniciácie organizuje mesto Hnúšťa, rodisko laureáta.

Udelenie titulu profesorovi Jánovi Valachovi má opodstatnenie ako vyjadrenie uznania a úcty UMB znamenitej osobnosti hudobnej kultúry s náležitým vkladom do humanizovania spoločenského sveta, človeku svetového formátu, ktorý napriek domácej nepriazni po celý život sadil slovenské zrnká najmä v Európe.

■ Od roku 1968 žije profesor Valach v Belgicku, kde sa teší profesijnému obdivu, spoloč-

skej priazni a ľudskej žičlivosti. Zrejme aj kvôli jeho požehnanému veku 90 rokov sa slávnosť uskutočnila v Bruseli, neďaleko jeho bydliska v Antverpách...

Promócia sa uskutočnila v priestoroch Stáleho zastúpenia SR v EÚ za účasti predstaviteľov univerzity. Rektor UMB pripomenul, že „prejavovaný rešpekt a vyjadrované uznanie si profesor Ján Valach vybudoval nielen šírkou poznania, múdrosťou, učiteľskou náročnosťou a umeleckou virtuozitou, ale aj ľudskou skromnosťou, pokorou a úprimnou žičlivosťou, celkovým optimistickým životným postojom a vierou, ktoré uplatňuje v každodennom živote.“

Ján Valach poďakoval všetkým, ktorí sa pričínili o ocenenie jeho celoživotného pôsobenia. Uviedol: „Je pre mňa zadostučinením, že nezostávam vykorienený z mojej domoviny, ktorej hodnoty som sa snažil tlmočiť prostredníctvom hudby iným národom. UMB želim, aby sa naďalej rozvíjala v znamení vedeckého, humán-

neho, kresťanského a hodnotového poslania muža, ktorého meno nosí vo svojom názve.“

■ Ako prijal čestný doktorát Ján Valach?

S dojatím, veľkou pokorou, vďačne. Rada spomeniem slová profesora: „Je to neuveriteľné, čoho sa človek dožije. Človeku sú pridávané dni a sú mu pridávané aj zážitky a úžasy. Všetko, zdá sa, že sú Božie zázraky. A zázraky sú dôkazom teologického jestvovania Božieho. Na staré kolená mi slzy podrážajú nohy...“

■ Pri tejto príležitosti zorganizovala univerzita slávnosť pocty Jánovi Valachovi s jedinečným programom. Môžete nám ho priblížiť?

Slávnosť sa uskutočnila v historickej radnici v B. Bystrici. Vystúpili na nej primátor B. Bystrice Ján Nosko, rektor UMB Vladimír Hladovský, dokumentujúci priebeh slávnostnej promócie v Bruseli; prodekan pre vedu a výskum Beata Kosová s vysvetlením dôvodov, ktoré

viedli fakultu k tomuto návrhu, Marián Janek, vedúci Katedry hudobnej kultúry PF, ktorý priblížil pedagogické pôsobenie Jána Valacha a sústredil sa na Hnúštanský akord – celoslovenskú súťaž žiakov ZUŠ v hudobnej teórii. Alžbeta Lukáčová, dramaturgička banskobystrickej Štátnej opery priblížila podstatu uvedenia Krútnavy v B. Bystrici, uvedenie ktorej bolo podmienkou Jána Valacha ako šéfdirigenta a umeleckého šéfa opery v 60. rokoch.

■ Hostami podujatia boli aj reverend Dušan Tóth a znalkyňa diela J. Valacha Ľudmila Červená.

V čase našej slávnosti bol na Slovensku Dušan Tóth a tak bol hosťom ako autor a režisér dokumentu Portréty úspešných Slovákov vo svete: Ján Valach. Filmovali ho v Antverpách, ale je nasýtený slovenskou dušou a slovenským srdcom. Dušan Tóth priblížil osobnosť umelca z ľudského hľadiska, pozornosť sústredil na fenomény, ktoré sa Jánovi Valachovi spájajú s identitou. Vo filme maestro hovorí: „Slovensko ma stále viac a viac ovplyvňuje takmer v každom obraze ľudského, citového a fyzického života. (...) Narážate vždy na to, že koreň má určitú špecifickosť. A ak ste ju nebrzdili, ale pomáhali ste ju rozvinúť v otázkach dejín, kultúry, rodinnej krvi, človek napokon vidí, že tá tisíc a viackilometrová vzdialenosť je stále umenšovaná, lebo intenzita citov vzdialenosťou narastá. Povie sa, že je to nostalgia, ale je to viac, než nostalgia. Je to podstatná súčasť bytia.“

V rozhovore priblížil Dušan Tóth uvedenia opery Krútnava v našťudovaní Jána Valacha; spomenul nežičlivý politický režim, ktorý bol dôvodom pre manželov Valachovcov zostať v Belgicku; výnimočnú spolupracovníčku, inšpirovanú a organizátorku v manželke Blanke; ako aj filozofický a duchovný rozmer Jána Valacha. Tento film uvedie Slovenská televízia Dvojka 5. júla o 12.30 hod. Hudobná vedkyňa Ľudmila Červená predstavila jedinečné zvláštnosti jednotlivých polôh umelca, keď ho približovala ako bravúrneho dirigenta, organistu a skladateľa. Netajila sa obdivom voči pokore maestra, upriamila pozornosť na jeho sociálne cítenie a humanistický akcent, obsiahnutý v jeho tvorbe.

VIEROU dosahovaná večnosť

S Jánom Valachom, hudobným skladateľom, dirigentom, organovým majstrom

... O STRETŇUTÍ S LÁSKAVÝMI ŠĽAPAJAMI BOHA

Vyrastali sme za skromného zvuku klavíra a huslí, zaspávali za pekného altového hlasu maminky a vyrastali za každodenného spoločného spevu, najmä duchovných piesní, postupne aj viachlasne, s čítaním biblických príbehov a modlitbou. To bolo stretávanie a poznávanie Boha, k čomu patrilo neskôr a aj po celý život stretávanie sa s príkladnými a zaujímavými ľuďmi.

... O BACHOVÝCH MATÚŠOVÝCH PAŠIÁCH, KTORÉ DIRIGOVAL, A O MISII PROTESTANTIZMU

O obrovskej misii protestantizmu sa mi nepatrí počúvať ani hovoriť, ani to nebol môj bližší zámer. Ináč, myslím, že každá cirkev, ako aj každý jednotlivec veriaci, majú byť protestantskí, t. j. protestovať proti zlému, nie Božiemu, spolu s každodennou osobnou aj cirkevnou reformá-

ciou – semper reformande. Že Bach je skutočne aj symbolicky dôležitou protestantskou osobnosťou, a že aj protestantizmus bol v hudobnej aj reformačnej oblasti významným javom, je všeobecne známe. Môj určitý a veľmi osobný podiel na sprostredkovaní poslania Matúšových paší spočíva okrem iného v osobitosti a netradičnosti v interpretácii – inšpirácii.

... O MODLITBE

Boh je vždy – a všade – prítomný, teda sa mu nevyhnem. ... duša potrebuje pre svoje ozajstné a zmysluplné jestvovanie úzky a živý, neformálny a spontánny kontakt so svojím Stvoriteľom. A tým je stretávanie, najmä v modlitbe. Táto je intímnu záležitosťou človeka.

Úryvok z rozhovoru s Jánom Valachom, ktorý poskytol Slavomíre Očenášovej-Štrbovej pre knihu Život, viera, umenie (Tranoscius, 2013)

JÁN VALACH sa narodil 22. 9. 1925 v Hnúšti. Po maturite študoval organ i dirigovanie na Štátnom konzervatóriu. V r. 1946 zložil skúšky na Akadémii múzických umení v Prahe, študoval organ a dirigovanie. Nasledovalo štúdium hudobnej vedy a estetiky na Karlovej univerzite. Potom sa stal zborným Speváckeho zboru slovenských učiteľov. Ako asistent dirigenta Opery SND v Bratislave našťudoval niekoľko oper a baletov a pedagogicky pôsobil aj na VŠMU. Na medzinárodnej organovej súťaži v Gente v roku 1958 získal diplom a pozvanie na koncerty aj nahrávku pre bruselský rozhlas. V r. 1962 prijal ponuku Opery Divadla J. G. Tajovského a stal sa jej umeleckým šéfom, pedagogicky pôsobil na Konzervatóriu v Žiline. V opere našťudoval celý rad väčších diel. Najvýznamnejším bola Krútnava E. Suchoňa. V roku 1967 dostal pozvanie za organového sólistu Symfonického orchestra v Káhire. Kým v zahraničí širil slovenské umenie, na Slovensku ho s manželkou odsúdili ako emigrantov. Odišiel do Antverp. Ján Valach bol dirigentom Kráľovskej flámskej opery a Kráľovskej oratornej spoločnosti. Založil a viedol Antverpský komorný zbor. Na Kráľovskom konzervatóriu v Gente sa stal profesorom dirigovania a na Akadémii v Meise učil organovú hru. Obnovil tradíciu uvádzania Matúšových paší J. S. Bacha na Veľkú sobotu.